

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри трудового права та права соціального забезпечення

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Черноус Світлани Миколаївни

на дисертаційну роботу Латишевої Валентини Олексіївни

«Правове регулювання соціальних відпусток за законодавством України» що

подана на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Тема дослідження, обрана Валентиною Олексіївною Латишевою, є беззаперечно актуальною і в теоретичному, й у практичному аспектах. Вказане обумовлено тим, що питання правового регулювання відпусток, хоча і були предметом наукового пошуку, у сучасних умовах гармонізації законодавства України до законодавства ЄС набувають все більшої актуальності. Крім того, окремого спеціального дослідження щодо проблем правового регулювання та практичної реалізації соціальних відпусток в Україні до цього часу не проводилось. Наукові доробки визначених у дисертації вчених – фахівців у галузі трудового права та права соціального забезпечення, мають відповідну наукову цінність, проте сучасні тенденції розвитку держави та суспільства вимагають вироблення якісно нових підходів до регулювання трудових і тісно пов'язаних з ними відносин, у тому числі соціальних відпусток.

Варто врахувати й те, що в Україні вже тривалий час ведеться робота по розробці Трудового кодексу, який має врегулювати і відносини часу відпочинку у цілому, і соціальних відпусток зокрема. Отже, пропонуване дослідження є актуальною, своєчасною та необхідною науковою розвідкою в розрізі систематизації трудового законодавства та наближення норм трудового права України до прийнятих міжнародних стандартів. Визначення ознак та місця соціальних відпусток в загальній системі відпусток передбачених законодавством України, удосконалення механізму надання вказаного виду відпусток, урахування

позитивного зарубіжного досвіду унормування такого виду неробочого часу та подальша оптимізація національного законодавства буде сприяти вдосконаленню системи правового захисту працівників, а особливо працівників з сімейними обов'язками.

Дисертаційна робота Латишевої Валентини Олексіївни є дійсно самостійною авторською працею, в якій вперше розглядаються соціальні відпустки крізь призму цілей сталого розвитку; надається власне авторське визначення «соціальної відпустки»; сформовано напрямки удосконалення правового регулювання соціальних відпусток в сучасних умовах систематизації трудового законодавства України

Наведене вище обумовлює актуальність обраної дисертанткою теми дослідження, присвяченого правовому регулюванню соціальних відпусток.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертацію виконано на основі аналізу чинного трудового законодавства України, позитивного досвіду зарубіжних країн з цього напрямку, практики реалізації соціальних відпусток, а також відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (підтриманих Указом Президента України №722/2019 від 30.09.2019 року, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1), інших нормативно-правових актів і науково-дослідних тематик кафедри приватного та соціального права Сумського національного аграрного університету: «Актуальні проблеми приватного та соціального права» (державний реєстраційний номер: 0117U002574; термін виконання: 01.2017-12.2021); «Питання правового регулювання приватних та соціальних відносин у сучасних умовах» (термін виконання: 2022-2027).

Наукова новизна результатів наукового дослідження.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що представлена робота є однією із перших спроб на доктринальному рівні, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, а також норм чинного вітчизняного та міжнародного законодавства з'ясувати сутність, зміст та особливості правового регулювання соціальних відпусток, та, ґрунтуючись на позитивному національному та

зарубіжному досвіді, розробити відповідну концепцію та сформулювати низку пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення чинного трудового законодавства у цій сфері. Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові здобутки фахівців в галузі трудового права та права соціального забезпечення. Окрім того, було використано напрацювання вчених в інших галузях, а саме: міжнародного права, конституційного права, теорії держави і права, соціального забезпечення, соціології тощо. Нормативною основою дослідження є Конституція України, ратифіковані у встановленому законом порядку міжнародні договори та угоди, а також ряд законів та підзаконних нормативно-правових актів, в яких закріплюються засади правового регулювання соціальних відпусток. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять наукові періодичні видання, довідкові видання та статистичні матеріали.

Авторкою правильно і чітко, у відповідності з вимогами МОН України, визначено предмет та об'єкт; послідовно сформульовано мету та завдання дисертаційного дослідження. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми, всебічно проаналізувати поставлену проблему. Структура дисертації В.О. Латишевої логічно витікає з поставлених завдань, об'єкта і предмета. Теоретичні висновки і практичні рекомендації значною мірою базуються на основі вивчення вітчизняної та міжнародної нормативно-правової бази у сфері регулювання соціальних відпусток, що робить емпіричну базу цього дисертаційного дослідження особливо цінною.

Не можна не звернути увагу на значення дисертаційного дослідження зважаючи на його новизну. Важливим результатом роботи є те, що уперше соціальні відпустки розглядаються крізь призму цілей сталого розвитку, як правовий елемент соціального захисту працівників із сімейними обов'язками та інших працівників. Варто відмітити новітній підхід дисертантки щодо визначення необхідності в нових умовах господарювання законодавчо розширити можливості роботодавця щодо надання соціальних відпусток. На підтримку заслуговує і висновок дисертантки про те, що є необхідність розширити можливості локальної

нормотворчості з метою надання більше соціальних пільг працівникам з сімейними обов'язками для ефективного поєднання трудової і сімейної функції.

Практично важливою є пропозиція щодо розширення критеріїв класифікації відпусток, удосконалення змістовної складової правового режиму відпусток за ознакою їх цільового призначення. Запропонований підхід дозволить з одного боку уніфікувати правове регулювання відпусток, а з іншого - конкретизувати підстави надання, тривалість та оплату кожного виду таких відпусток, що сприятиме підвищенню рівня захисту права працівників на відпустки.

Важливим у теоретичному і практичному плані результатом роботи є те, що відпустка без збереження заробітної плати розглядається як особливий вид соціальної відпустки, яка надається для забезпечення важливих особистих соціально життєвих потреб (обставин) або інших соціально значимих подій і наслідків.

Цікавим є авторське визначення соціальної відпустки і висновок про те, що належна реалізація права на соціальну відпустку як виду соціального захисту людини, що працює допомагає зміцненню почуття людської гідності, досягненню рівності й соціальній справедливості, підвищенню індивідуального статусу людини й розвитку демократичних засад суспільства, тим самим здійснює реалізацію окремих елементів цілей сталого розвитку.

Практичне значення має проведений детальний аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання соціальних відпусток (с.123 - 156 дисертації).

Обґрунтованою видається пропозиція щодо необхідності розширення підстав надання соціальних відпусток шляхом децентралізації правового регулювання трудових відносин в нових умовах господарювання.

На підтримку заслуговують й інші ідеї та висновки, що містяться у дисертаційній роботі, із якими слід погодитися, зважаючи на те, що вони сприятимуть подальшому розвитку теорії трудового права, удосконаленню норм законодавства про працю та їх практичного застосування в сфері надання відпусток.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретичних положень і практичних висновків дисертаційної роботи у правотворчій та правозастосовній діяльності з метою поглиблення знань у сфері правового регулювання соціальних відпусток.

Положення дисертаційної роботи можуть бути використані при наданні коментарів та науково-практичних рекомендацій до законодавства і практики, зокрема правозастосовної, у науковій та освітній діяльності, приміром при підготовці та проведенні лекційних і семінарських занять з дисциплін «Трудове право», «Право соціального забезпечення», а також при підготовці підручників, навчально-методичних посібників та текстів лекцій з цієї тематики та низки інших курсів і спецкурсів, дотичних до окреслених в дисертаційному дослідженні питань, удосконаленні навчально-методичного забезпечення. Розроблені в ході дослідження пропозиції про внесення змін до законодавства можуть бути використані у законотворчій діяльності.

Повнота, структура і завершеність дисертації, достовірність і обґрунтованість результатів дослідження.

Структура дисертаційного дослідження В.О. Латишевої обумовлена об'єктом та предметом дослідження, визначеною метою та поставленими завданнями дослідження. Дисертація складається із трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінки, з них 182 сторінок основного тексту, список використаних джерел (224 найменувань) – 24 сторінок, додатки – 5 сторінок.

Виклад результатів дослідження здійснено на належному науково-методичному рівні. При дослідженні застосовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання правових явищ, а саме: діалектичний, метод аналізу, узагальнення, логіко-юридичний, порівняльно-правовий, історико-правовий та інші методи, що забезпечило всебічність, повноту й об'єктивність отриманих результатів.

Наукові положення та рекомендації є достатньо аргументованими, базуються на аналізі поглядів та аргументів вчених - юристів, практиків та ін.

Обґрунтованість сформульованих авторкою висновків і пропозицій підтверджується фактом публікації робіт, присвячених темі дисертації (3 наукових статті, опублікованих у наукових фахових виданнях, включених до переліків, затверджених МОН України), а також 7 наукових праць, які обговорювалися на всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях, міжнародних круглих столах (Харків, Кривий Ріг, Київ, Суми).

У цілому роботі притаманна логічна довершеність та цілісність, а висновки по роботі характеризуються стислістю та чіткістю. За результатами перевірки дисертації на плагіат в програмі StrikePlagiarism.com, згідно протоколу перевірки роботи виявлена допустима кількість запозичень, які у свою чергу оформлені коректно і не мають ознак плагіату. Деякі положення, висновки та пропозиції, викладені у дисертації, мають дискусійний характер і можуть бути основою для подальших наукових досліджень.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Схвалюючи у цілому дисертаційну роботу Латишевої Валентини Олексіївни «Правове регулювання соціальних відпусток за законодавством України», слід звернути увагу на окремі дискусійні положення, висловити зауваження та побажання.

1. Дискусійними вбачаються деякі положення новизни представленого дисертаційного дослідження. Так, дисертанткою пропонується авторське визначення соціальної відпустки, під якою вона розуміє «встановлений трудовим законодавством або відповідною угодою період, впродовж якого працівник звільняється від виконання трудової функції для реалізації сімейних обов'язків по народженню і вихованню дітей, тимчасової непрацездатності та з інших сімейних обставин і поважних причин, або з виниклих соціально значимих подій і наслідків» (С. 23, 181 дисертації). На нашу думку, небезспірно визначати ознакою соціальної відпустки звільнення лише від «виконання трудової функції». На нашу думку, соціальна відпустка, як різновид вільного від роботи часу (часу відпочинку) характеризується не тільки правом працівника протягом такого часу не виконувати трудову функцію, але й правом не виконувати інші обов'язки працівника, пов'язані

з її виконанням. Зважаючи на те, що трудова функція характеризується як коло обов'язків, зумовлених професією, спеціальністю кваліфікацією чи посадою працівника, необхідно констатувати, що протягом часу відпочинку працівник не підпорядковується внутрішньому трудовому розпорядку, має право використовувати цей час на свій розсуд (з урахуванням цільового призначення такого часу), і не зобов'язаний, до прикладу, дотримуватися вимог з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці та протипожежної охорони, утримувати своє робоче місце в належному стані та інші.

Також потребує уточнення ознака, яка закріплена у визначенні як одна з варіативних умов надання соціальної відпустки: «... з виниклих соціально значимих подій і наслідків» (С. 23 дисертації). Про які події і наслідки йдеться?

2. Таким, що потребує уточнення є підхід автора щодо розуміння часу відпочинку працівника. Поділяємо застосовані дисертанткою методи дослідження, в частині вивчення часу відпочинку, як категорії вищого рівня узагальнення, однак в частині ознак, що характеризують це явище є певні застереження. Так, на С. 31 роботи дисертантка стверджує, що під часом відпочинку «варто розуміти весь той час, коли на працівника не поширюються норми трудового законодавства, тобто це час, вільний від виконання роботи». На нашу думку, і під час відпочинку на працівника розповсюджується трудове законодавство, адже, хоча працівник і має право не працювати протягом такого часу, трудові правовідносини не припиняються, тож статус працівника особа не втрачає. Відповідно, законодавство про працю розповсюджується і на нього. До прикладу, щодо такого працівника діє заборона звільнення його з ініціативи роботодавця в період відпустки, або, законодавством встановлено порядок відкликання з щорічної відпустки тощо.

3. Незважаючи на те, що авторкою у роботі було досліджено міжнародний та зарубіжний досвід правового регулювання соціальних відпусток (акти МОП, Ради Європи, ЄС; досвід Великобританії, Франції, Німеччини, США та інших) щодо правового регулювання соціальних відпусток (С. 123-181), однак приклади адаптації національного законодавства до європейських стандартів у

сфері надання таких відпусток майже не знайшли свого чіткого відображення у тексті дисертаційного дослідження.

4. Варто зауважити, на тому, що праксеологічного значення будь-яке дослідження в галузі права набуває завдяки формулюванню пропозицій по удосконаленню законодавства з окреслених питань. Тому доцільно було б, на нашу думку, запропонувати проєкт розділу «Соціальні відпустки» в розрізі змін до Закону України «Про відпустки» з урахуванням зроблених авторкою висновків.

5. Значну частину роботи, на нашу думку, абсолютно обґрунтовано присвячено аналізу національного законодавства про відпустки. Однак, слід було б врахувати, що перманенті зміни в упорядкуванні правового регулювання трудових відносин не оминули й інституту часу відпочинку. Тож окремі норми, які регулюють відносини соціальних відпусток, наразі зазнали змін, що мало б знайти відображення в змісті дисертації.

Викладені зауваження певною мірою мають характер побажань та не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в поданій роботі, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад авторки в юридичну науку.

Загальний висновок по дисертації.

Дисертаційна робота Латишевої Валентини Олексіївни на тему «Правове регулювання соціальних відпусток за законодавством України» є самостійним науковим дослідженням. Тема роботи повністю розкрита, поставлена мета досягнута, визначені завдання вирішені. Зміст кваліфікаційної роботи вказує на високий рівень проведеного дослідження. Отримані результати мають теоретичне і практичне значення для удосконалення правового регулювання соціальних відпусток в Україні.

Вищезазначене дає підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Латишевої Валентини Олексіївни «Правове регулювання соціальних відпусток за законодавством України», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження вимог до

оформлення дисертації» від 12 січня 2017р. № 40 та постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022р. № 44 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341, а авторка дисертації Валентина Олексіївна Лагишева заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права та права
соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Світлана ЧЕРНОУС

Підпис секретаря
Вчена Секретар НДЧ
Нараульча Н.В.
14.11.2023р.

